

*В. В. Сухонос, д-р юрид. наук, декан юридичного факультету
ДВНЗ “Українська академія банківської справи Національного банку України”*

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВ

У статті зроблено спробу згрупувати правові принципи, на основі яких має будуватися законодавство, для того, щоб докладно регламентувати процедури забезпечення економічної безпеки банку.

Ключові слова: ринкові відносини, тіньовий сектор економіки, фінансова безпека банків, грошовий обіг, бюджетна система, система безпеки та її елементи, принципи.

В статье сделана попытка сгруппировать правовые принципы, на основании которых должно строиться законодательство, для того, чтобы детально регламентировать процедуры обеспечения экономической безопасности банка.

Ключевые слова: рыночные отношения, теневой сектор экономики, финансовая безопасность банков, денежное обращение, бюджетная система, система безопасности и ее элементы, принципы.

Постановка проблеми. Після проголошення незалежності в Україні на початку ХХІ ст. докорінних змін у сфері економіки не відбулося. Це в умовах не завжди послідовного реформування законодавства зумовило деформацію ринкових відносин, унаслідок чого почалося зростання тіньового сектора економіки, зокрема, збільшилася частка капіталів кримінального походження, власники яких постійно намагаються їх легалізувати. Цьому також сприяє недостатній рівень фінансової безпеки, зокрема таких її елементів, як безпека грошового обігу, інфляційна, валютна, бюджетна, боргова та інвестиційна безпека, що в свою чергу є результатом недостатнього теоретичного і організаційно-методологічного осмислення цих категорій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В юридичній науці [6, с. 295–300; 4; 1] та у практичній діяльності [8; 5; 3] ще недостатньо визначені місце та роль фінансової безпеки, остаточно не з'ясовані всі негативні фактори, що їй загрожують, не розроблені методологічні засади оцінки рівня фінансової безпеки, а також теоретичні основи її формування. Отже, досягнуті напрацювання слід вважати тільки початком вирішення цієї проблеми. А якщо врахувати те, що до цього часу не затверджена загальна система індикаторів фінансової безпеки, то стане зрозуміло, що розробка комплексу практичних заходів щодо запобігання, виправлення і недопущення у майбутньому розвитку кризових явищ у фінансово-кредитній сфері неможлива.

Мета зазначеної статті полягає в тому, щоб довести, що аналогічні заходи необхідні і в економічних сегментах вітчизняного фінансового ринку. Реалізація їх дозволить добитися нормалізації грошового обігу, вдосконалення бюджетної системи, оптимізації державних запозичень, поліпшення інвестиційного клімату в країні, а також узагальнення принципів, на яких потрібно формувати законодавство, яке необхідне для економічної безпеки банків.

Виклад основного матеріалу. Подолання зазначених негативних явищ потребує вирішення наявних проблем, розробки і реалізації пропозицій про підвищення рівня безпеки грошового обігу, інфляційної, валютної, бюджетної, боргової й інвестиційної безпеки, а також фінансової безпеки в цілому. У теоретичному плані – це вирішення важливої наукової проблеми щодо визначення теоретичних і організаційно-методологічних засад формування економічної системи банківської безпеки в Україні [7, с. 53–86] і в першу чергу банківської як її складової. У практичному плані – розробка на основі дослідження та порівняння рівня, ефективності і тенденцій розвитку сегментів вітчизняного фінансового ринку, засад фінансової, грошово-кредитної, валютної, бюджетної, боргової та інвестиційної політики, існуючих форм і методів державного регулювання фінансового сектора національної економіки, конкретних пропозицій щодо механізмів формування безпечного рівня функціонування фінансово-кредитної сфери [2].

Безпека банків – це складне системне утворення, яке включає правову, економічну, фінансову, інформаційну та інші види безпеки. У межах статті ми зосередимося на найбільш актуальних питаннях економічно-правової безпеки банку.

Економічною безпекою банку слід вважати стан, при якому забезпечується його економічний розвиток і стабільна банківська діяльність, гарантований захист його фінансових і матеріальних ресурсів, здатність адекватно і без суттєвих втрат реагувати як на внутрішні зміни, так і на зміни в навколишньому середовищі. Такі зміни, як правило, формуються під впливом певних факторів, що обумовлюють появу різноманітних загроз для банків і одночасно мають економічний характер. Ці загрози виникають внаслідок недостатньої адаптації банківської системи до постійних змін умов ринку, зростання рівня неплатоспроможності суб'єктів господарювання та злочинності, низького рівня правової підготовки і відповідальності працівників банку. Вказані загрози реалізуються через злочини у сфері кредитно-фінансової, банківської і бюджетної систем.

У Кримінальному кодексі України злочинам у сфері господарської діяльності присвячений сьомий розділ. Аналіз практичної діяльності правоохоронних органів свідчить про те, що ознаки, наприклад, легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, можуть бути виявлені під час розслідування інших злочинів проти власності, а також у сфері господарської діяльності. Це злочини, які безпосередньо спрямовані на заволодіння чужим майном чи одержання іншої незаконної вигоди (ст. 190, 191, 201, 202, 204, 205, 207 КК України), і службові злочини (ст. 364, 365 КК України). Однак на практиці не всі статті застосовуються, тому винні уникають відповідальності.

Для подолання таких негативних явищ, на нашу думку, потрібно сформувати масив нормативно-правових актів, які б детально регламентували процедури забезпечення економічної безпеки банку. Таке законодавство має будуватися на таких принципах: законність, системність, своєчасність, безперервність, оптимальність, плановість, координаційність, компетентність, гласність, конфіденційність та відповідальність.

Системність передбачає створення системи економічної безпеки, яка забезпечить захищеність банку, зокрема його коштів та майна, інформації, різних сфер банківської діяльності від небезпек, загроз та форс-мажорних обставин. Система безпеки та її елементи, способи та засоби банківської діяльності мають бути достатніми для забезпечення економічної, фінансової, інформаційної, кадрової та інших видів безпеки. Організаційно-правовою формою комплексного забезпечення економічної безпеки повинна бути програма забезпечення економічної безпеки банку.

Принцип своєчасності передбачає таку побудову системи економічної безпеки, яка б дозволила на ранніх стадіях виявляти різні деструктивні чинники, вживати заходи щодо запобігання негативних наслідків їх дії і заподіяння шкоди банку.

Принцип безперервності означає, що система економічної безпеки повинна бути постійно діючою системою.

Принцип оптимальності означає оптимальне поєднання витрат на її створення і функціонування та досягнутих результатів.

Принцип плановості передбачає забезпечення економічної безпеки банку на основі єдиної концепції, викладеної в комплексній програмі та планах з визначених напрямів та видів безпеки.

Принцип координаційності означає, що усі суб'єкти даного процесу мають взаємодіяти один з одним, координувати свою діяльність та узгоджувати дії з метою досягнення поставленої мети.

Принцип компетентності означає закріплення повноважень посадових осіб банку щодо забезпечення економічної безпеки банку у відповідних компетенційних нормативно-правових актах.

Принцип гласності передбачає ознайомлення працівників банку з нормативно-правовою базою, що регламентує процес забезпечення економічної безпеки банку.

Принцип конфіденційності означає особливий режим доступу до банківської інформації, що містить банківську таємницю.

Принцип відповідальності означає, що кожен учасник банківської діяльності несе відповідальність за невиконання або неналежне виконання положень, що стосуються організації системи банківської безпеки.

Висновки. У підсумку слід констатувати, що зазначені принципи є концептуальними ідеями, основоположними засадами, на яких має будуватися система економічної безпеки банку та її нормативно-правове забезпечення.

Список літератури

1. Андрійко О. Державний контроль в Україні: організаційно-правові засади [Текст] : монографія / О. Ф. Андрійко. – К. : Наукова думка, 2004. – 301 с.

2. Барановський О. Основи фінансової безпеки [Текст] / О. Барановський // Финансовые услуги. – 1998. – № 1. – С. 16–19.
3. Грек Б. Проблеми кримінальної відповідальності за рейдерство та шляхи їх вирішення [Текст] / Б. Грек // Вісник національної академії прокуратури України. – 2009. – № 1. – С. 75–81.
4. Гуророва Н. Проблеми кримінальної відповідальності за посередню винність при вчиненні злочинів проти державних фінансів [Текст] / Н. Гуророва // Право України. – 2001. – № 12. – С. 120–123.
5. “Грязные” деньги и закон. Правовые основы борьбы с легализацией преступных доходов [Текст] : сборник материалов. – М. : Инфра-М., 1995. – 296 с.
6. Лисенко В. В. Криміналістичне забезпечення діяльності податкової міліції (теорія і практика) [Текст] : монографія / В. В. Лисенко – К. : Логос, 2004. – 324 с.
7. Побережный С. Н. Модели и методы обеспечения банковской безопасности [Текст] : монография / С. Н. Побережный, Б. А. Дадашев, А. Л. Пластун. – Сумы : ГВУЗ “УАБД НБУ”, 2010. – 239 с.
8. Про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2002 році [Текст] : Послання Президента України до Верховної Ради України. – К., 2003.

Summary

The author attempts to classify legal principles that should be secured in legislation. That more details will regulate the procedure for ensuring economic security of bank.

Отримано 11.02.2011

Сухонос, В. В. Концептуальні організаційно-правові засади функціонування системи економічної безпеки банків [Текст] / В. В. Сухонос // Правовий вісник Української академії банківською справи. - 2011. - № 1. - С. 64-66.